

Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός των Γυναικών Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια

Περίληψη

Η βία και ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν είναι έννοιες άσχετες με την κυπριακή πραγματικότητα. Περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας τα οποία καταγγέλλθηκαν στην Αστυνομία παρουσιάζουν μια ανησυχητικά αυξητική τάση με σχεδόν διπλασιασμό των περιστατικών τα τελευταία 4 χρόνια. Οι συνολικές καταγγελίες στην Αστυνομία κατά την περίοδο 2001-2005 επιβεβαιώνουν την έμφυλη διάσταση της βίας αφού αφορούν στη συντριπτική τους πλειοψηφία γυναίκες θύματα ενώ αντίθετα στην πλειοψηφία τους οι δράστες είναι άντρες.

Σε σχέση με την φτώχεια, οι συνθήκες κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής συνοχής στη Κύπρο παρουσιάζονται να είναι σταθερές, με τον κίνδυνο της φτώχειας ανάμεσα στο γενικό πληθυσμό να φτάνει το 16% (ποσοστό που συνάδει με το μέσο όρο των 27 της ΕΕ). Παρόλα αυτά, μια διεξοδική ανάλυση των στοιχείων αποδεικνύει ότι συγκεκριμένες ομάδες όπως οι ηλικιωμένοι, μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα που ζουν μόνα, οι μετανάστες από τρίτες χώρες και οι αιτητές πολιτικού ασύλου συγκαταλέγονται στις πιο φτωχές και κοινωνικά ευάλωτες ομάδες στην Κύπρο. Ανάμεσα στις ευάλωτες προς τη φτώχεια ομάδες συγκαταλέγονται και οι γυναίκες, οι οποίες αντιμετωπίζουν ψηλότερο κίνδυνο από ότι οι άνδρες.

Ο αυξημένος κίνδυνος φτώχειας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες αποτελεί συνέπεια της περιθωριοποιημένης θέσης τους σε σχέση με την απασχόληση, το εισόδημα και γενικά την κοινωνική ενσωμάτωση. Τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης γυναικών, το συνεχιζόμενο χάσμα αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών, ο έμφυλος διαχωρισμός στην εργασία, η εστίαση της απασχόλησης των γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενα επαγγέλματα, η μικρότερη επαγγελματική πείρα των γυναικών, τα μεγαλύτερα ποσοστά γυναικών στην μερική απασχόληση καθώς και τα ψηλότερα ποσοστά γυναικών ανέργων και οικονομικά αδρανών, συνδέονται άμεσα με τον ψηλό κίνδυνο φτώχειας των γυναικών. Αυτό, μεταφράζεται σε χαμηλότερες συντάξεις και μεγαλύτερη εξάρτηση των γυναικών στις κοινωνικές συντάξεις και τα δημόσια βοηθήματα.

Η βία αποτελεί ακόμα ένα σημαντικό εμπόδιο στην πρόσβαση των γυναικών σε διάφορους υλικούς και άυλους πόρους, ενώ παράλληλα έχει σοβαρές επιπτώσεις σε διάφορες πτυχές της ζωής τους, επιπτώσεις που χαρακτηρίζονται ως 'παγίδες της φτώχειας' και οδηγούν τις γυναίκες θύματα και τα παιδιά τους σε κοινωνικό αποκλεισμό. Συγκεκριμένα η βία έχει σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία των γυναικών, οι οποίες κατά συνέπεια επιβαρύνουν την ικανότητα τους να εργαστούν ή να ανταποκριθούν επάξια στις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις, οδηγώντας στην οικειοθελή ή όχι

ανεργία. Η βία οδηγεί επίσης στον αποκλεισμό από την εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση, στην περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, σε μειωμένους οικονομικούς πόρους, στην έλλειψη στέγης, στη μονογονεϊκότητα και στην εξάρτηση από κοινωνικές παροχές. Όλοι αυτοί οι λόγοι επιδεινώνουν αισθητά την ήδη περιθωριοποιημένη θέση των γυναικών και αυξάνουν τον κίνδυνο να βρεθούν κάτω από το όριο της φτώχειας.

Οι μετανάστριες γυναίκες θύματα αντιμετωπίζουν ακόμα περισσότερα εμπόδια όσο αφορά την κοινωνική τους ενσωμάτωση, ιδιαίτερα όσο αφορά την ένταξή τους στην απασχόληση. Εκτός από τα εμπόδια που αφορούν τη φροντίδα των παιδιών (μην έχοντας καμιά στήριξη από οικογενειακό ή κοινωνικό ιστό ή οποιαδήποτε πρόσβαση σε παιδικούς σταθμούς λόγω των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν), προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί σε σχέση με την άδεια παραμονής τους στη χώρα, μη αναγνώριση των σπουδών τους και των δεξιοτήτων τους και τέλος η γλώσσα, φαίνεται να αποτελούν σημαντικά εμπόδια στην εξεύρεση εργασίας και την παραμονή τους σε αυτή.

Ως επί το πλείστον υπάρχει παραδοχή ως προς την έλλειψη ικανοποιητικού συντονισμού σε θέματα βίας στην οικογένεια ανάμεσα στους εμπλεκόμενους φορείς, όπως επίσης και στο γεγονός ότι οι διαδικασίες του εγχειριδίου Διατμηματικών Διαδικασιών για το χειρισμό περιστατικών βίας στην οικογένεια δεν εφαρμόζονται ικανοποιητικά. Η μη επαρκής στελέχωση των Υπηρεσιών και ελλείψεις που αφορούν την εξειδίκευση και κατάρτιση των λειτουργών που έρχονται σε επαφή με θύματα βίας (αστυνομικοί, επαγγελματίες υγείας, οικογενειακοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι) επηρεάζουν άμεσα τον βαθμό ετοιμότητας και την έλλειψη άμεσης ανταπόκρισης σε περιστατικά, με αποτέλεσμα οι διάφορες Υπηρεσίες να αδυνατούν να παρέμβουν αποτελεσματικά.

Διαφαίνεται επίσης και η ανάγκη για συνεχή, συστηματική ψυχολογική στήριξη των γυναικών η οποία χρειάζεται να παρέχεται σε τακτή βάση καθώς και προγράμματα που να στοχεύουν προς την ουσιαστική ενδυνάμωσή τους. Για να μπορέσει να γίνει αυτό εφικτό, χρειάζεται να παρέχεται στα θύματα μία γκάμα υπηρεσιών οι οποίες να είναι επαρκείς, αποτελεσματικές και να αντανακλούν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Στις υπηρεσίες αυτές συγκαταλέγονται (i) η προστασία (ειδικά εξειδικευμένοι, επαρκής και προσβάσιμοι χώροι φιλοξενίας ή καταφύγια), (ii) η οικονομική στήριξη (επαρκή κοινωνικά βοηθήματα, προγράμματα επανένταξης στην απασχόληση, ειδικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης) (iii) η νομική στήριξη (σωστή και ολοκληρωμένη πληροφόρηση όσο αφορά τα δικαιώματα τους) (iv) καθώς και κρατικές υπηρεσίες φροντίδας παιδιών. Για την παροχή ενός ευρύ και ολοκληρωμένου πλαισίου στήριξης των θυμάτων είναι σημαντικό να υπάρχει απόλυτος συντονισμός και εναρμόνιση μεταξύ των διάφορων κοινωνικών εταίρων π.χ. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Υπηρεσίες Υγείας, Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, Μη-Κυβερνητικοί Οργανισμοί, Αστυνομία και Νομικές Υπηρεσίες.

Από την πλευρά του το κράτος έχει επιδείξει την ανάληψη διαφόρων θετικών πρωτοβουλιών όσο αφορά στην πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας καθώς και την κοινωνική προστασία και κοινωνική ενσωμάτωση. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, το οποίο έχει υιοθετηθεί πρόσφατα, δίνει έμφαση στην παροχή άμεσης βοήθειας στα θύματα βίας, καθώς και στην παροχή προστασίας, στέγης και νομικής υποστήριξης. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης όμως δεν ενσωματώνει πλήρως τη διάσταση του φύλου, παρά την αναγνώριση

ότι η βία πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες. Αρκετά σημαντικό είναι το γεγονός ότι δεν έχουν τεθεί χρονοδιαγράμματα και προϋπολογισμός για την άμεση υλοποίηση των δράσεων που προνοεί το Σχέδιο, με αποτέλεσμα να υπάρχουν βασικές ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών προς τα θύματα.

Η δημιουργία της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ενσωμάτωση (ΕΣΚΕ) έχει θέσει βασικές προτεραιότητες που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, με στόχο τη διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης όλων των πολιτών σε υλικούς και άυλους πόρους, σε δικαιώματα και υπηρεσίες¹. Η ΕΣΚΕ περιγράφει πολυάριθμα μέτρα πολιτικών που αφορούν την κοινωνική ενσωμάτωση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, εντούτοις όμως οι γυναίκες θύματα βίας (καθώς και ομάδες συναφείς με αυτές όπως π.χ. μονογονεϊκές οικογένειες, γυναίκες μετανάστριες κλπ) δεν αναγνωρίζονται ως ξεχωριστές ευπαθείς ομάδες και αντιμετωπίζονται αποσπασματικά. Προγράμματα για την κοινωνική ένταξη ή επανένταξη των θυμάτων της βίας στην αγορά εργασίας π.χ., είναι σπάνια και δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ευρύτερης στήριξης των θυμάτων.

Γενικά παρατηρείται μια ευρύτερη έλλειψη ευαισθησίας και ευαισθητοποίησης όσο αφορά την ισότητα των φύλων, η οποία δεν ενσωματώνεται στα μέτρα καταπολέμησης της βίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι ο κίνδυνος για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό έχει μια έμφυλη διάσταση, εκτός αν οι στρατηγικές και πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ενσωματώσουν τον παράγοντα του φύλου στο σχεδιασμό και εφαρμογή τους, το χάσμα των φύλων δε θα εξαλειφθεί και ο κίνδυνος για τη φτώχεια θα συνεχίσει να υφίσταται.

Ο στόχος δεν είναι να έχουμε τις γυναίκες θύματα εξαρτώμενες από τα κρατικά επιδόματα αλλά να δημιουργηθεί ένα σύστημα παροχής ευκαιριών το οποίο θα δημιουργεί γυναίκες ανεξάρτητες οι οποίες να μπορούν να ανακτήσουν ξανά τον έλεγχο της ζωής τους και να μπορούν να ζήσουν με αξιοπρέπεια μακριά από τη βία.

---

¹ Εθνική Έκθεση για την Κοινωνικής Προστασία Και Κοινωνική Ενσωμάτωση 2008 – 2010, σελ. 7